

Matic Majcen

Prihodnost filmskih festivalov

V preteklih desetih letih so štirje slovenski celovečerni filmi zasedli filmska platna beneškega festivala: Škafarjev *Oča* leta 2010, Möderndorferjeva *Predmestje* leta 2004 in *Pokrajina št. 2* leta 2008, ter seveda Cvitkovičev *Kruh in mleko* leta 2001, ki je z levom prihodnosti osvojil tudi edino nagrado. Nikakor ne gre spregledati še treh kratkih filmov, Cvitkovičevih *Srce je kos mesa* (2004) in *To je zemlja, brat moj* (2009) ter Šterkovega *Vdiha* (2008), ki smo jih v preteklosti ravno tako imeli priložnost videti na Mostri. Čeprav slovenski film nikakor ne more biti razočaran nad svojo prisotnostjo na beneškem filmskem festivalu v zadnjem desetletju in mu izmed festivalov velikega kalibra ta predstavlja celo najuspešnejšo postojanko, je letošnja Mostra potekala brez filmskega prispevka s sončne strani Alp. S tem se nedvomno ponovno postavlja vprašanje, kakšen je resnični in predvsem optimalni domet slovenskega filma, ki bi vsekakor moral redno in sistematično skrbeti za svojo prisotnost v tujini, ter drugo, malce širše vprašanje, ali je udeležba na tovrstnih filmskih festivalih sploh njegov temeljni cilj. Lahko bi še enkrat ponavljali vse oteževalne okoliščine, ki našemu filmu tlakujejo trnovo pot do teh elitnih razstav sedme umetnosti, med katerimi kvantitativno skromna produkcija še vedno tli kot tisto njegovo največje breme. A vendar mora biti odgovor na vprašanje, ali se slovenskemu filmu splača truditi za prodor na te največje festivalske dogodke, le jasen in razločen »Da!«. Težko si je predstavljati bolj odločilno povratno informacijo o tem, ali je kulturna politika države v neki veji umetnosti uspešna in ali je ta umetnost v stiku s sodobnimi tokovi, kot jo lahko da ravno mednarodna primerjava filmskih izdelkov na tej globalni tržnici. Na njej se ne zberejo samo najvidnejši filmski ustvarjalci z vsega sveta, temveč tudi vsi zastopniki spremljevalnih vej – distributerji, filmski kritiki, novinarji, prikazovalci in predstavniki celega spektra različnih filmskih institucij od finančnih skladov do muzejev in kino mrež. Nagrade, ki jih tam podeljujejo, iz umetnosti morda res delajo neke vrste tekmovanje, a vsak resnejši poznavalec filma bo do teh subjektivno zaznamovanih in blišča polnih gest podeljevanja nagrad obdržal določeno razdaljo. Tisti osnovni ključ uspeha festivala namreč še vedno v večji meri leži v kakovostni programski politiki, ki jo Benetke zahvaljujoč programskemu direktorju Marcu Müllerju zagotovo imajo, to pa je dejstvo, ki ga najbolj zahtevni izmed njegovih obiskovalcev še kako cenijo.

O slovenskem filmu bomo več spregovorili ob kakšni drugi priložnosti, saj bo vpogledov v pred- in za-kulisje slovenske scene več kot dovolj še na bližajočem se Festivalu slovenskega filma. Ob koncu letošnje Mostre je namreč potrebno spregovoriti o neki drugi temi. Ob robu izjemno zgoščenega filmskega programa v Benetkah, kjer si zaradi vzporednosti kako-

vostnih dogodkov od jutra do večera prisiljen enega za drugim izpuščati filme in spremljevalne dogodke, ki bi jih sicer rad videl in se jih udeležil, se je v dvorani, sicer namenjeni novinarskim konferencam, odvil simpozij z naslovom *Prihodnost filmskih festivalov*, ki so se ga udeležila eminentna imena filmske publicistike, kot so Peter Cowie, Derek Malcolm, Michel Ciment in Richard Corliss. Poudarka vredno je predvsem dejstvo, da se je debata obrnila v nadvse nepričakovano, a še kako zanimivo smer. Prva tretjina, ko govorci navadno dobijo svojo prvo, uvodno besedo, se je res posvetila vprašanju, kakšno vlogo sploh igrajo filmski festivali danes. Udeleženci so se strinjali, da je takšen velik dogodek, kot so Benetke, nezadostno opredeliti z eno, dominantno funkcijo, temveč se več funkcij prepleta (premiere, distribucijska tržnica, rdeča preproga, srečanja kritikov itd.), s čimer tvori nerazdružljivo celoto, ki mu šele ta oblika kot taka daje globalno relevantnost. Potem pa je postopoma, zelo neopazno – in izkazalo se je, da dokončno – beseda nanesla na neko drugo področje: na filmsko kritiko. Filmski festivali, tudi tako eminentnega kalibra, kot je beneški, so namreč še kako odvisni od domačih in tujih novinarjev, ki jih spremljajo. Konec koncev je ravno to tisti komunikacijski kanal, preko katerega novice o festivalskem dogajanju prodrejo v svet, čeravno takšna javljanja, ki jih med festivalom s kraja samega zasledimo v časopisih, na televiziji in na spletu, včasih že skorajda dojemamo kot samoumevna. Pa niso. Prvič zato, ker beneškemu filmskemu festivalu prostor jemljejo konkurenčni dogodki. Še posebej filmski festival v Torontu, ki se praktično začne še pred koncem Mostre in kamor se neposredno odpravi lep del zvezdnikov, ki so teden poprej hodili po ulicah in kanalih Lida. Drugič pa zato – in to precej bolj usodno – ker kakovost omenjenega poročanja s festivala hudo pada. Michel Ciment, urednik slovite filmske revije *Positif*, je ob letošnjem obisku Benetk na simpoziju izrazil začudenje, kakšna razlika je z leti nastala med dnevnim poročanjem francoskih in italijanskih časnikov o festivalu. Če francoski še držijo svoj visok nivo, kar bi poleg kritiško neodvisnih recenzij najbolj odmevnih filmov pomenilo tudi posvečanje zadostnega prostora manj znanim filmskim naslovom iz netekmovalnega programa, pa je italijanske že zajel plaz nekritičnega pisanja o filmih, ki v izboru svojih tematik že mejijo na rumeni tisk. To se je morda letos odrazilo še bolj kot v prejšnjih letih. V festivalskem programu je namreč svetovno premiero doživel Madonnin film *W. E.*, ki pove hrbtno stran lanskega oskarjevega nagrajenca, *Kraljevega govora*. Zgodbo o tistem drugem, bolj žurerskem in domnevno – z Madonninimi besedami – od družbenih norm osvobojenem bratu Jurija VI., je angleški filmski kritik Derek Malcolm na simpoziju označil kot »*sranje od filma*«. Pa vendar je taisti naslov zaradi režiserkinega zvezdniškega renomeja hočeš nočeš polnil naslove domačih časnikov med festivalom. Seveda ne s pisanjem o Madonninih pomanjkljivih režiserskih sposobnostih, temveč prej z velikimi fotografijami njenega velikopoteznega in strogo varovanega prihoda v Palazzo del Cinema.

Začaran krog, v katerem mediji za preživetje posežejo po vseh načinih za pridobivanje občutne mase bralcev, smo letos v Benetkah tako dobesedno ujeli na delu. Plaz komercializacije in tabloidizacije počasi, a vztrajno ruši vse pred seboj in to po vsej Evropi. Od nekod prihajajo novice o subtilnih in zahrbtnih primerih cenzure, od drugod o zmanjšanju sredstev, ki že tako skromno financirane tiskane medije vse bolj potiska v spletno okolje, spet drugje se sliši glas filmskih kritikov, ki se ne zmorejo več preživljati s pisanjem o filmih. Udeleženci omenjenega simpozija te teme ne bi načeli na tako obširen in resen način, če ne bi tudi dejansko imela tesne povezave z naslovno temo, s prihodnostjo filmskih festivalov samih. Od daleč tovrstne velike filmske dogodke, kakršnim v Sloveniji nikoli nismo in nikoli ne bomo priča, morda res vidimo kot mogočne, neomajne stebre z močno tradicijo in neskončnim ugledom po vsem svetu. Pa vendar je takšen svetovni festivalski velikan tudi sam v bistvu zgolj večplasten in ranljiv organizem, ki ni odvisen le od kapitala in velikih imen, temveč ga še kako sooblikujejo tudi obiskovalci s samega dna piramide, od koder tudi izhaja njegova kritiška legitimnost.

Zaradi specifičnih družbenih okoliščin, v katerih smo se v preteklih letih znašli, se zdi, da bo bitka s kakovostno degradacijo medijev dolga, kakšnih bolj dolgoročnih in optimističnih rešitev od dnevnega boja s silami trga pa zaenkrat prav tako ni na vidiku. To, da v tem vztrajanju še zdaleč nismo sami, v tem trenutku izzveni kot slaba tolažba. George Clooney je v *Marčevskih idah*, otvoritvenem filmu letošnjega beneškega festivala, svoj lasten demokratski politični idealizem zrušil na način, na kakršnega še pred nekaj leti zaradi evforije ob vzponu leve politične opcije v ZDA ni mogel. Tudi tukaj z lahkoto najdemo vzporednice s politično situacijo v našem okolju, z eno razliko. V našem poklicu, na hrbtni strani nosilcev gospodarske in politične moči, imamo zaradi svoje številčnosti vsaj to srečo, da se košček taistega idealizma razdeli med ogromno, globalno množico udeležencev, kar ga v realnem svetu naredi za domala neuničljivega.

Matic Majcen